

**PIERWSZY EDYKT CESARSKI
STANOWIĄCY PRAWO
SPISANY NA ROZKAZ MIŁOŚCIWIE PANUJĄCEGO
CESARZA**

**Salima Rogera IV el Suf de Eghezee
w Pałacu Cesarskim w Cyncie, dnia 11 czerwca 1244 r.**

*Lex est, quod notamus
Ad maiorem Dei gloriam*

ZĘŚĆ PIERWSZA

1.

Religią Cesarstwa jest religia katolicka, apostolska, rzymska.

2.

Cesarstwo jest podzielone na sześć diecezji (Cynty, Luquor, Jijel, Al Nazir, Wazr, Mastuf), jest w nim jedno arcybiskupstwo i pięć biskupstw. Zwierzchnikiem nad arcybiskupem i biskupami jest patriarcha Cynty.

3.

Cesarstwo jest podzielone na baronie a każda z nich składa się z prowincjatów.

4.

Korona Cesarska jest dziedziczną w osobie Cesarza domu El Suf De Visel, jego potomków, dziedziców i następców, podług porządku według starszeństwa synów z rodziny panującego, a jeśli takowych nie ma według starszeństwa córek z rodziny panującej, a jeśli takowych nie ma, według starszeństwa rodzonych braci Cesarza, a jeśli takowych nie ma, według starszeństwa sióstr rodzonych Cesarza, a jeśli takowych nie ma, według starszeństwa najbliższych krewnych rodziny panującej z linii męskiej a jeśli takowych nie ma, według starszeństwa najbliższych krewnych rodziny panującej z linii żeńskiej.

5.

Cesarz jest zarazem Najpierwszym i Największym Mistrzem Zakonu Świętego Leonarda a zarazem Wielkim Mistrzem nad wszystkimi pozostałymi zakonami rycerskimi znajdującymi się na ziemi cesarstwa, bez względu na to, czy znajdują się na niej ich siedziby.

6.

Wszyscy rycerze zakonni podlegają władzy Cesarza Wielkiego Mistrza Zakonu Świętego Leonarda i mają obowiązek złożyć mu przysięgę wierności na Krzyż Chrystusowy.

7.

Rząd jest w osobie Cesarza. On sprawuje w całej swojej zupełności urzędowania władzy wykonawczej. Przy nim jest praw początkowanie. Cesarz przekazuje poddanym wolę swoją ustnie i na drodze wydawania edyktów Cesarskich stanowiących prawo i dekretów Cesarskich określających ich wykonywanie.

8.

Wicekrólem może być wyłącznie syn panującego Cesarza, brat lub inny najbliższy krewny z rodu El Suf De Visel, wyznaczony przez Cesarza osobiście i na drodze wydania edyktu Cesarskiego.

9.

Cesarz może zdać na wicekróla część swojej władzy, której jemu samemu przez siebie sprawować nie będzie się podobało.

10.

Jeżeli Cesarzowi nie podoba się mianować wicekróla, może rozdzielić część swojej władzy między członków Gremium Wielkiej Kapituły. W tym przypadku Cesarz zawiaduje i zatwierdza interesy członków Wielkiej Kapituły osobiście, bądź poprzez ustanowienie dla ministrów sekretarza, który będzie Cesarzowi te interesy przedkładał.

11.

Wielka Kapituła składa się ze stałych członków zwanych *gremium* oraz z kandydatów-członków zgłoszonych przez stałych członków Wielkiej Kapituły. Kandydatów-członków kapituły zatwierdza i odwołuje Cesarz.

12.

Stałymi członkami Wielkiej Kapituły zwanej *gremium* są:

Cesarz Wielki Mistrz Zakonu św. Leonarda,
Wielki Mistrz Zakonu Templariuszy z Luquor,
Wielki Mistrz Zakonu Szpitala Najświętszej Marii Panny z Akrahu,
Wielki Mistrz Zakonu św. Jana Jerozolimskiego,
Wielki Mistrz Zakonu św. Jerzego,
Wielki Mistrz Zakonu św. Antoniego,
Wielka Mistrzyni Zakonu św. Wiktorii z Sabiny
Patriarcha Cynty,
Książę Tautyngów
Książę Semirów
Książę Danhili
Książę Pyzerii
Wielki Hrabia Belicji
Hrabia Juhei
Hrabia Lahorii
Sekretarz kapituły w imieniu Cesarza jeśli takowy jest ustanowiony.

Przewodniczącym kapituły jest Cesarz Wielki Mistrz Zakonu Św. Leonarda lub sekretarz jeśli takowy jest ustanowiony. Cesarz może również wyznaczyć przewodniczącego spośród gremium.

13.

Cesarz zwołuje, odracza i wyznacza dzień na zgromadzenie Wielkiej Kapituły. Cesarz może zwoływać także mniejsze kapituły, zwoływane w określonym celu bądź w określonym miejscu. Zatwierdza przewodniczącego kapituły, członków kapituły oraz porządek zgromadzenia.

14.

Jeśli członkowie gremium nie mogą brać udziału osobiście w zgromadzeniu Wielkiej Kapituły, mogą wyznaczyć pełnomocników. Pełnomocnicy muszą być wyznaczeni na 30 dni przed dniem zgromadzenia i zatwierdzeni przez Cesarza. Kandydaci-członkowie kapituły nie mogą być reprezentowani przez pełnomocników.

15.

Zgromadzenie Wielkiej Kapituły bez udziału Cesarza Wielkiego Mistrza Zakonu Św. Leonarda lub wyznaczonego przez niego sekretarza jest nieważne. Nieważne są również postanowienia takiego zgromadzenia.

16.

Obrady Wielkiej Kapituły odbywają się zgodnie z jej porządkiem, zatwierdzonym przez Cesarza. Jeśli sprawy wymagają głosowania, każdy członek gremium ma dwa głosy a kandydaci-członkowie po jednym. Decydujący i ostateczny głos bez względu na wynik głosowania ma Cesarz.

17.

Marszałkowie miast mianowani są przez Cesarza i stanowią władzę nie tylko w samym mieście ale także poza nim, do granic ziem przynależących do następnego. Miasto wraz z przyległymi ziemiami tworzy prowincjat a prowincjaty – baronie.

18.

Marszałkowie miast zależni są bezpośrednio od Cesarza (pośrednio od strażnika pieczęci) i wykonują Cesarskie polecenia, nadzorują miasta i wsie. Okazują się „listem Cesarskim”, który oddaje w ich ręce władzę sądowniczą, władzę nad milicją miejską, nad częścią wojsk zaciężnych, nad poborcami podatkowymi. W razie potrzeby marszałkowie dostają listy z rozkazami dotyczącymi zwołania pospolitego ruszenia, zarządzenia przygotowaniami do obrony czy do wymarszu wojska.

19.

Marszałek ma czterech zastępców zwanych bajlifami. Jeden z nich zajmuje się sprawami wojskowymi, drugi gospodarczymi, trzeci prowadzi kancelarię, czwarty prowadzi sprawy sądowe. Za finanse Cesarskie odpowiada przed księciem osobiście marszałek. W baroniach gdzie jest kilka prowincjatów marszałek największego miasta zostaje mianowany tzw. „wielkim” marszałkiem i ma zwierzchnią władzę nad pozostałymi marszałkami.

20.

Największym marszałkiem spośród wszystkich jest marszałek Cynty zwany Marszałkiem Wielkim.

ZĘŚĆ DRUGA

21.

Iustitia omnibus! Każdy człek wolny może pozwać każdego drugiego przed sąd, jeśli stała mu się krzywda w obliczu Dekalogu Bożego i w obliczu prawa Cesarskiego i może przed sądem dochodzić swoich praw. Audiatur et altera pars - sędzia winien przesłuchać strony i świadków jeśli tacy są, po czym rozpatrzyć sprawę zgodnie z prawem Boskim i Cesarskim oraz własnym sumieniem.

Pozwany, pozywający i świadkowie winni są składać przysięgę swojej prawdomówności albowiem nulla sine Deo mens bona Est. Świadców zaprzysięga sędzia. Bez przysięgi zeznania są nieważne.

Jeśli świadkiem są innowiercy, tedy przysięgają każdy podług swojej wiary.

22.

Jeśli ktokolwiek pozwie człowieka przed sąd, ten zobowiązany jest stawić się. Jeśli pozwany uchyla się, sędzia może nakazać strażnikom by przyprowadzili go siłą.

23.

Jeśli pozwany uchyla się, albo ucieka, sędzia może nakazać osadzić go w areszcie do czasu ogłoszenia wyroku.

24.

Jeśli zawadą jest choroba, albo starość, pozwanego i pozywającego może reprezentować pełnomocnik. Pełnomocnik musi być członkiem wolnym. Tenże musi mieć pełnomocnictwo spisane na piśmie, z pieczęcią. Za zeznania pełnomocnika przed sądem odpowiada udzielający pełnomocnictwa.

25.

Gdy strony procesujące się osiągną consensus przez ugodę, niechaj sąd to ogłosi. Jeśli nie osiągną ugody, niechaj każdy świadczy w swojej sprawie. Następnie sąd ma 10 dni na zastanowienie się w sprawie i zbadanie jej. Potem ogłosi wyrok lub zarządzi dodatkowe przesłuchanie. Jeśli któraś ze stron nie zdołała się stawić, niechaj sędzia ogłosi werdykt z korzyścią dla strony obecnej albowiem absens carens.

26.

Nec loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

Osoba, która świadczyła w sprawie i której udowodni się winę dania fałszywego świadectwa, zostanie ukarana na przymusowe roboty trwające od 360 dni do 5 lat. Jeśli krzywoprzysięcą jest rycerz, może karę odsłużyć w pułku pustynnym. Przez ten czas przysługuje mu strawa ale nie ma prawa do spożywania posiłku wspólnie z innymi rycerzami, ma obowiązek spowiadania się nie rzadziej niż raz w tygodniu, nie ma prawa do żołądka a zbroję i broń ma mieć własną. Jeśli jest to rycerz zakonny traci w tym czasie swój płaszcz.

Jeśli ktoś zgłosi się jako świadek w sprawie, albo rozważający sprawę i nie da swego świadectwa, niechaj zostanie zapisany jako nieuczciwy i niezdolny do ponownego stawiania w charakterze świadka.

Abominatio Domino labia mendacia qui autem fideliter agunt placent ei.

27.

Jeśli ten, który pozwał lub pozwany uważa, że sędzia niesłusznie odrzucił pozew albo że został niesprawiedliwie osądzony a nie jest rycerzem zakonnym, może złożyć skargę na sędziego do Wielkiego Marszałka. Jeśli bajlif sądowy Wielkiego Marszałka nie rozstrzygnie sprawy lub podtrzyma wyrok sędziego, może złożyć skargę do Wielkiej Kapituły.

Jeśli jest rycerzem zakonnym, może złożyć skargę do Wielkiej Kapituły bezpośrednio. Postanowienia Wielkiej Kapituły są ostateczne, jednakowoż prawo łaski i zmiany wyroku pozostaje przy Cesarzowi w każdym czasie.

28.

Jeśli kto nie wykona prawomocnego wyroku sędziego zostanie ukarany grzywną w wysokości 100 talarów lub aresztem w wysokości 30 dni po czym wyrok nakazany musi wykonać. Albowiem *iudex est lex loquens a iustitia civitatis fundamentum.*

29.

Zabrania się toczenia pojedynków, które miałyby rozstrzygać spory. Zabicie w takim pojedynku będzie także samo traktowane jak morderstwo a okaleczenie także samo jak uczynienie innej szkody.

30.

Jeśli skarga na sędziego lub bajlifa sądowego Wielkiego Marszałka nie wpłynie do zachodu słońca siódmego dnia od dnia, w którym ogłosił on wyrok, wyrok ten utrzymany jest w mocy i nie można go skarżyć.

31.

Sędziowie niech sądzą sprawiedliwie, zgodnie z prawem Boskim i Cesarskim i zgodnie z sumieniem swoim, albowiem *lustitias vestras iudicabo* oraz *aequitas sequitur legem*. Kary niech będą takie jak uczynki – tak, aby nie mówiono potem: „zbrodnię popełnił a prawie go nie ukarali” albo: „za rzecz małą a nadmiernie go ukarali”. Albowiem *ne quid nimis*. Jednakowoż jeśli *facta loquuntur* tedy niech kara będzie odpowiednia do czynu.

Sędzia niech nie rozstrzyga pochopnie, albowiem *nemo sapiens nisi patiens*, obowiązek ma wszystkich świadków przesłuchać i sprawę dokładnie rozeznąć. Zanim wyda wyrok, musi być przekonany o jego słuszności albowiem *facta non praesumuntur, sed probantur*.

Finis coronat opus: jeśli odbyła się choć jedna rozprawa w jakiejś sprawie, musi być i jej koniec. *Ubi lex, ibi poena* aczkolwiek sędzia uniewinni jeśli winy nie znajdzie.

Lex dilationes exhorret. Na wydanie wyroku bądź uniewinnienia sędzia ma dni czternaście od przesłuchania ostatniego świadka w sprawie lub od ostatniej rozprawy, na której ostatni świadek miał się być stawić.

Karą będzie ścięcie dla każdego sędziego, któremu udowodni się branie łapówek za przychylny werdykt. Jego majątek, majątki jego żony i nieletnich dzieci zostaną sprzedane a pieniądze ze sprzedaży zasilą skarb cesarstwa. Marszałek w którego mieście był ten sędzia poinformuje o tym zdarzeniu bezpośrednio Wielką Kapitułę i przed nią rozliczy się ze sprawy.

Akta sprawy, zeznania świadków i wyrok bądź uniewinnienie sądu muszą być spisane i opieczętowane. Jeden egzemplarz pozostaje w sądzie, który go wydał, drugi sąd odeśle do kancelarii strażnika pieczęci. Uzasadnienie wyroku bądź uniewinnienia ma być napisane pod nimi, bez zbędnej zawilości, albowiem *magnum in parvo*, aczkolwiek tak, aby czytający mógł wszystko rozeznąć.

Wynagrodzenie sędziego, sekretarzy i śledczych sądu określa edykt wielkanocny Wielkiej Kapituły. Sędziowie otrzymują wynagrodzenie ze skarbu cesarskiego i odpowiadają za przestępstwa przed Wielką Kapitułą.

32.

Doprowadzenie kogoś do śmierci, kogokolwiek, kto nie byłby skazany, jest zabronione. Ktokolwiek dopuściłby się czynu takiego będzie sądzony za morderstwo.

33.

Zabicie napastnika w obronie własnej, czy to w dzień czy to w nocy, jeśli napastnik zagraża życiu lub okaleczeniem jest bez kary. Sprawa taka powinna być dokładnie zbadana przez sędziego a świadkowie w miarę możliwości znaleźieni i przesłuchani. Jeśli nie ma świadków, sąd przyznaje racje temu, który zabił napastnika, zaprzysięgając jego.

34.

Każdy szlachetnie urodzony jest zarazem rycerzem. Nie każdy rycerz jest szlachetnie urodzonym, jednakowoż poprzez bohaterstwo, służbę Bogu i Cesarzowi oraz dekret Cesarski o nadaniu pasa rycerskiego staje się rycerzem o pełnych prawach. Toż samo rycerze zakonni, którzy także nie muszą być szlachetnie urodzonymi a wyróżnia ich służba Bogu i Cesarzowi są rycerzami o pełnych prawach.

Jeśli kto ponadto podaje się za szlachcica, a inny by temu przeczył, wtedy należy poświadczyć swe pochodzenie pięcioma mężami ze swego rodu, ci mają złożyć przysięgę, „iż ten jest brat nasz i z pokolenia ojców naszych jest”.

35.

Non occides.

Gdy udowodni się morderstwo męża, niewiasty czy dziecka wtedy skazuje się sprawcę na co najmniej 15 lat więzienia. Może być skazany na więcej, nawet do końca dni swoich. Jeśli sprawcą jest rycerz, może karę odsłużyć w pułku pustynnym. Przez ten czas przysługuje mu strawa ale nie ma prawa do spożywania posiłku wspólnie z prawymi rycerzami, ma obowiązek spowiadania się nie rzadziej niż raz w tygodniu, nie ma prawa do żołdu a zbroję i broń ma mieć własną. Jeśli jest to rycerz zakonny traci w tym czasie swój płaszcz.

Jeśli skazany zbiegnie z więzienia lub z pułku pustynnego, zostanie zabity przez ścięcie.

Gdy dwóch, trzech, czterech albo więcej byłoby oskarżonych o morderstwo, to wszyscy będą karani, jednakże ustanawiamy, aby tylko jeden był o morderstwo oskarżony i ukarany, pomocnicy jego mogą się z zarzutu morderstwa i zadania ran oczyścić przez dobrych świadków. Jeśli im oczyszczenie się nie uda, wtedy także mają być ukarani za morderstwo.

Jeśli kto podzegał do morderstwa i przez to się ono dokonało i zostało to dowiedzione, odpowiada przed sądem także samo jakoby to on sam zamordował.

36.

O śmierci bez przyczyny.

Jeśli ktoś przygodną śmiercią z tego świata zejdzie czy to przez upadek z drzewa czy utonięcie, czy w jakikolwiek inny sposób, wtedy postanawiamy aby w takich przypadkach o takiego człowieka, żadna skarga nie była wnoszona. Także wtedy gdy nie wiadomo kto zabił, postanawiamy by nikt nie był pociągany do odpowiedzialności bez podania dowodów winy. Przyjaciele zabitego mogą wnieść sprawę do sądu i po opłaceniu kosztów sędzia wyznaczy strażników, którzy przeprowadzą dochodzenie. Mają też prawo sprawcę poszukać według prawa i oskarżyć przed sądem.

Jeśli udowodnione zostanie, iż śmierć nastąpiła z winy nieumyślnej, zabójca winien jest wynagrodzić rodzinie zabitego. Sędzia orzeknie wysokość grzywny, nie może być ona jednak niższa niż wartość siedmiu koni rycerskich ani wyższa niż piętnastu koni. Gdyby zabójca nie miał czym zapłacić, musi grzywnę odpracować na rzecz rodziny zabitego bądź na rzecz miasta. Wtedy też sędzia określi ile dni i godzin dziennie ma pracować ale nie mniej niż 90 i nie więcej niż dwa lata. Jeśli zabójcą jest rycerz toż samo może odsłużyć w pułku zaciężnym. Przez ten czas przysługuje mu strawa ale nie przysługuje mu żołd a zbroję i broń ma mieć własną. Jeśli jest to rycerz zakonny traci w tym czasie swój płaszcz.

37.

Furtumque non facies

Gdyby kto uczynił kradzież drugiemu, a dowiodą mu tego sądownie, za szkodę ma zadośćuczynić poszkodowanemu, tak jak w przypadku każdej innej szkody.

Każda szkoda poczyniona drugiemu i udowodniona w sądzie musi zostać naprawiona.

Jeśli szkoda dotyczy uszczerbku na zdrowiu obywatela, sąd orzeknie grzywnę na rzecz poszkodowanego. Grzywna nie może być niższa niż wartość konia rycerskiego ani wyższa niż wartość siedmiu koni. Jeśli uszczerbek dotyczy niewolnika i powoduje utratę jego wartości, wyrządzający szkodę odda poszkodowanemu swojego niewolnika w podobnym zdrowiu i wieku lub zapłaci jego równowartość. Jeśli szkoda dotyczy jakiegokolwiek mienia, rzeczy ruchomej czy nieruchomości, musi zostać naprawiona w dwójnasób tego, ile była warta.

Sprawca szkody ma 30 dni na jej naprawienie. Po tym czasie poszkodowany może skarżyć sprawcę a sędzia orzeknie podwojenie dotychczasowej kary o ile pierwszy wyrok w sprawie jest prawomocny. Jeśli minie następne 30 dni sędzia nakaże następne podwojenie kary o ile poprzedni wyrok jest prawomocny. Jeśli sprawca nadal uchyła się od naprawienia kary, sędzia wyśle do majątku sprawcy strażników, którzy wezmą z tego majątku tyle dóbr, aby pokryły zasądzone odszkodowanie dla poszkodowanego oraz karę za uchylanie się od wyroku (siedem talarów) na rzecz sądu. Jeśli sprawca nie posiada majątku w dostatecznej wartości aby zaspokoić roszczenia, sędzia skaze go na roboty. Wtedy też sędzia, zgodnie ze swym sumieniem określi ile dni i godzin dziennie ma pracować ale nie mniej niż 30 i nie więcej niż 5 lat. Jeśli złodziejem jest rycerz toż samo może odsłużyć w pułku zaciężnym. Przez ten czas przysługuje mu strawa ale nie ma prawa do spożywania posiłku wspólnie z prawymi rycerzami, ma obowiązek spowiadania się nie rzadziej niż raz w tygodniu, nie ma prawa do żołdu a broń i zbroję ma mieć własną. Jeśli jest to rycerz zakonny traci w tym czasie swój płaszcz.

38.

Słuszne jest aby każdy dobry człowiek złego unikał. Niektórzy źli albo nieczyści, ani Boga się nie boją, ani doczesnych cierpień, cudzym żonom albo pannom gwałt uczyniwszy czci je pozbawiają. Postanawiamy przeto, że gdy kto dziewczkę, jakiegokolwiek stanu bez jej albo rodziny zgody zniewolił, a byłoby to dowiedzione, tedy ukaranie jego ma zależeć od miłosierdzia tej dziewczki i jej bliskich. Gdy kto dziewczę, mężatce, wdowie lub jakiegokolwiek innej niewieście, na drodze, na polu, w lesie, w domu, we wsi itd. gwałt uczyni, a ona zaraz potem wskaże gwałciciela, a znaki gwałtu będą na niej widoczne, co świadkowie potem poświadczą, taki gwałtownik na naszej i przyjaciół tej niewiasty łasce ma pozostać. Jeśli taka będzie wola skrzywdzonej, sędzia w imieniu tej skarże gwałtownika na chłostę, karę więzienia nie mniejszą niż 180 dni i nie większą niż 5 lat i zapłacenie grzywny w wysokości nie mniejszej niż wartość siedmiu koni rycerskich. Jeśli gwałtownikiem okazał się rycerz toż samo może odsłużyć w pułku zaciężnym. Przez ten czas przysługuje mu strawa ale nie ma prawa do spożywania posiłku wspólnie z prawymi rycerzami, ma obowiązek spowiadania się nie rzadziej niż raz w tygodniu, nie ma prawa do żołdu a zbroję i broń ma mieć własną. Jeśli jest to rycerz zakonny traci w tym czasie swój płaszcz.

A gdyby kobieta potwarczo kogoś oskarżała, a znaków gwałtu na niej nie znaleziono, tedy ten kogo skarżą ma się odprzysiąc sześcioma świadkami takimi jako i on, a ta co potwarczo oskarżała ma być skazana karą taką jakiej żądała dla oskarżonego. Albowiem *ab alio exspectes, alteri quod feceris*.

39.

Już Pismo Święte świadczy, że syn nie ma cierpieć za grzechy ojca, ani ojciec za grzechy syna. Przeto chcemy, żeby ojciec za złego syna, ani syn za ojca, ani brat za brata, ani przyjaciel za przyjaciela nie ma cierpieć, chyba żeby ojciec z synem albo brat z bratem w jednym złym uczynku udział brali. Wówczas każdy według winy ma być ukarany.

40.

Karą śmierci przez ścięcie będzie karany kto podniesie rękę na Cesarza, Rodzinę Cesarską, gremium Wielkiej Kapituły bądź dopuści się innej laesa maiestas. Ten, który kolaborował z publicznymi wrogami, lub wydał obywatela publicznym wrogom będzie musiał ponieść karę ścięcia. Albowiem amor patriae nostra lex.

41.

Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo eius et in mare mitteretur.

Ktokolwiek krzywdził dzieci będzie, swoje lub cudze, głodził je będzie, poniżał, bił do krwi lub nastawał na ich niewinność, podlegał będzie karze chłosty (nie mniej niż 50 razów) lub więzienia (nie mniej niż 90 dni).

42.

W sprawach pobicia szlachcica lub rycerza taki zwyczaj ma być zachowany: gdyby rycerz rycerza, albo szlachcic szlachcica uderzył lub zranił tedy szlachcicowi tak urażonemu, od drugiego szlachcica należy się kara dziesięciu talarów. A gdyby szlachcic uderzył kogoś, kto nie cieszy się prawem rycerskim, tedy za taką ranę zapłaci grzywnę pięciu.

43.

Dziecko urodzone w dziesięć miesięcy po śmierci ojca nie będzie mogło po nim legalnie dziedziczyć.

44.

Kiedy dokonana jest umowa i przeniesienie aktu własności i została dopełniona formalna deklaracja przed sędzią, ma ona moc wiążącą. Ani belki, która jest wbudowana w dom, ani nawet kołka ze ściany, nie można mu wówczas stamtąd zabrać.

45.

Zajęcie przez zasiedzenie majątku ruchomego wymaga jednego roku dla jego przejęcia, ale zajęcie majątków i domów dwa lata.

46.

Jeśli ktoś został zabity podczas nocnej kradzieży, słusznie został zabity. Jeśli kradzież zostanie przeprowadzona nocą, a właściciel zabije włamywacza, będzie uważane, że zrobił to słusznie. Bezprawiem jest zabić złodzieja za dnia chyba, że on broni się bronią. Ale nawet, kiedy on przyszedł z bronią, to dopóki jej nie użyje i nie zacznie walczyć, nie wolno go zabić. Nawet gdy ów opiera się, najpierw trzeba zawołać kogoś, kto może usłyszeć i przyjść z pomocą.

47.

Jeśli ktokolwiek podpali i zniszczy w ten sposób budynek, las, albo hałdę zboża trzymaną w pobliżu domu, niechaj będzie związany, wychłostany i zabity przez spalenie na stosie pod warunkiem, że uczynił ów czyn karalny z rozmyślną złośliwością, ale jeśli dowiedzie, że stało się to przypadkiem, lub przez niedbalstwo, zobowiązany jest do naprawienia szkody, zaś, gdyby był na to zbyt biedny, otrzyma stosowną, lżejszą karę.

48.

Każdy oskarżony przed sądem ma prawo do obrony. Jeśli sam nie potrafi się bronić, może wybrać kogoś, kto będzie go bronił. Pełnomocnik ten musi być człkiem wolnym. Tenże musi mieć pełnomocnictwo spisane na piśmie, z pieczęcią. Za zeznania pełnomocnika przed sądem odpowiada udzielający pełnomocnictwa.

49.

Jeśli niewolnik dokona kradzieży, albo wyrządzi jakąś krzywdę za wiedzą jego pana, powództwo o odszkodowanie będzie wobec jego pana.

50.

Z człeka wolnego, obywatela Cesarstwa, nikomu nie wolno uczynić niewolnika. Niewolnik, który jest, może wykupić się z niewoli przy czym wysokość opłaty jaka konieczna jest do wykupu opisana jest co roku przez Wielką Kapitułę edyktem wielkanocnym. Niewolnik może zwrócić się do sądu o wykupienie z niewoli, na mocy edyktu wielkanocnego, jeśli posiada dostateczną opłatę. Sędzia nakaże właścicielowi niewolnika zwrócenie mu wolności, pobierze opłatę, którą zdeponuje w sądzie dla właściciela po potrąceniu jednej dziesiątej wartości dla skarbu Cesarza, po czym wystawi dwa glejty sądowe potwierdzające wolność – jeden przekaże byłemu niewolnikowi, drugi odeśle do kancelarii strażnika pieczęci.

Od dnia ogłoszenia wyroku niewolnik staje się człowiekiem wolnym aż do śmierci.

Toż samo może zrobić właściciel niewolnika, bez żadnej opłaty, jeśli chce mu zwrócić wolność. Musi tylko zwrócić się do sądu o wydanie glejtu.

51.

Jeśli człowiek w swej ostatniej woli powierzył troskę o swe majątności i opiekę nad jego własnością, wola jego jest obowiązująca. Jeśli nie ma spadkobierców i umrze, nie zostawiwszy testamentu, niechaj najbliższy krewny obejmie jego dziedzictwo. Jeśli takowego nie posiada, niechaj członkowie jego rodu obejmą jego dziedzictwo.

52.

Z lichwy bierze się łakomstwo i chciwość nienasycona. Dlatego postanawiamy, aby bankierzy i wszyscy inni pieniądze swoje pożyczając z procentem, brali od pożyczki nie więcej niż uchwalono na rok w edyktie wielkanocnym Wielkiej Kapituły. A gdyby bankierzy i inni uzyskali od kogoś list dłużny i zastaw pod pożyczone na procent pieniądze, a przez dwa lata dla chytrności swej o dług się nie upominali w sądzie, mają narosły procent stracić, a wspomniany list dłużny mocy mieć nie będzie. A procent będzie się liczył od początku po tym dwuleciu, i według edyktu wielkanocnego ogłoszonego.

53.

Stanowimy, aby gdy mąż umrze, żona przy dziedzinie, przy wianie, przy całej wyprawie oraz wszelkich pieniądzech, perłach, drogich kamieniach ma zostać. A kiedy ona umrze dzieciom, jeśli je ma, cały ten majątek przypadnie. Jeśli zaś wdowa mająca dzieci za mąż będzie chciała iść, stanowimy, by najpierw owe dzieci z poprzedniego małżeństwa otrzymały cały majątek ojcowski i połowę macierzystego, w jakichkolwiek on będzie rzeczach. A wdowa z resztą majątku, na nią przypadająca, męża sobie weźmie według swojej woli.

54.

Postanawiamy także, aby gdy panna za mąż będzie wydawana, jeśli posag w pieniądzech gotowych otrzyma, wystarczy jeśli w gronie przyjaciół się to dokona. Jeśli jednak dobra ziemskie dziedziczne ma dostać, tylko w obliczu Cesarza może być to uczynione.

55.

Jeśli ktoś jest szalony, lecz nie ma opiekuna, władza nad nim, tak do opieki, jak i jego majątności przypada jego krewnym i członkom jego rodu.

56.

Nakazuje się, by dobra wspólne, mury obronne, budynki, drogi szanowało się a miasta utrzymywały je w należywym porządku za co odpowiadają marszałkowie.

57.

Jeśli drzewo sąsiada w wyniku wiatru zegnie się i spadnie na twoją posesję, możesz zupełnie legalnie podjąć kroki w celu jego usunięcia.

58.

Człowiek ma prawo do zbierania owoców, które z jego drzewa spadły na posesję jego sąsiada.

59.

Nikomu nie wolno urządzać spotkań w mieście podczas nocy.

60.

Nikomu nie wolno pogrzebać trupa, ani też spalić go w mieście.

61.

Nie wolno zawierać małżeństw między chrześcijanami a innowiercami.

62.

Nie zabrania się handlowania, uprawiania ziemi ani rzemiosła osobom innego wyznania. Innowiercy mogą mieć własne majątki, służbę, interesy i być ludźmi wolnymi. Jako ludzie wolni mają takie same prawa wynikające z edyktów Cesarskich i dekretów jak chrześcijanie. Zabrania się im posiadania niewolników. Wolno im budować własne świątynie i odprawiać modły, jednakowoż nakazuje się, aby odbywało się to z dala od dzielnic zamieszkałych przez chrześcijan. Nie wolno im wznosić fortyfikacji ani budowli obronnych, chyba, że na wezwanie marszałków, zabrania się im posiadania kusz, łuków i ciężkiej broni. W zamian za swobodę religijną gminy innej wiary będą wpłacały do kas marszałków opłaty w wysokości ustalonej przez wielką kapitułę w edyktach wielkanocnych.

63.

Opłaty celne, skarbowe, podatki i wszelkie inne ogłaszane będą co roku w edyktach wielkanocnych Wielkiej Kapituły.

64.

Edykty i dekrety Cesarskie, edykty Wielkiej Kapituły i wyroki sądowe mają być przestrzegane albowiem *ex iniuria non oritur ius*. Nie przestrzeganie prawa Cesarskiego przez urzędy marszałków, sędziów i kapituły mniejsze będzie surowo karane. Wielka Kapituła wyznaczy spośród kandydatów-członków komisję, która będzie nadzorować przestrzeganie prawa przez urzędy. W jej mocy będzie zgłaszanie do Cesarza o ukaranie i nagradzanie sędziów, marszałków i innych.

65.

Cesarstwo ochrania mocą swą swoich obywateli, handel, rzemiosło i uprawę ziemi i wszelkie interesy dające pożytek ich właścicielom i obywatelom, stoi na straży przestrzegania praw Bożych i ludzkich. Raz w roku, w czas wigilii Bożego Narodzenia, Cesarz wysłucha próśb i skarg swoich 20 poddanych, bez względu na stan, majątek i religię. Sprawy o jakie poddani chcą prosić winni na 30 dni przedtem złożyć do kancelarii na ręce Strażnika Pieczęci.

66.

Jeśli jakie sprawy nie ujęte są w tym edykcie a zdarzą się, najpierwej trzeba poszukać czy spraw takich nie można rozstrzygać na podstawie *more maiorum* lub *more antiquo*. Jeśli sprawy takie nie rozstrzyga ani ten edykt ani też nie można o nich stanowić na podstawie *more maiorum* lub *more antiquo*, tedy nie ujęte w tym zbiorze praw sprawy będą rozstrzygane *pro publico bono* przez Wielką Kapitułę na podstawie wniosków, do zgłaszania których uprawnione są sądy, marszałkowie oraz małe kapituły. Wydane przez Wielką Kapitułę orzeczenia są ostateczne, chyba, że Cesarz zastosuje prawo łaski bądź zmiany orzeczenia, które to prawo zachowuje w każdym czasie.